

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Hemmasittare

En fallstudie om att öka måluppfyllelsen
och främja skolnärvaro med hjälp av IKT

Emma Dahl

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: Examensarbete med utvecklingsinriktning, PDGX62
Nivå: Grundnivå
Termin/år: Vt/2013
Handledare: Bengt Edström
Examinator: Mikael Nilsson
Rapport nr: VT13-IPS-06 PDGX62

Abstract

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Kurs:	Examensarbete med utvecklingsinriktning, PDGX62
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt/2013
Handledare:	Bengt Edström
Examinator:	Mikael Nilsson
Rapport nr:	VT13-IPS-06 PDGX62
Nyckelord:	hemmasittare, orsaker till frånvaro, framgångsfaktorer, IKT

Bakgrund: I skolor i Sverige och övriga världen finns ett antal elever som inte förmår att komma till skolan. Dessa elever brukar benämnas *hemmasittare*. Orsakerna bakom den långa ogiltiga frånvaron kan vara många och olika. Mina egna upplevelser som klassföreståndare för en hemmasittare fick mig att fundera på om eleven kunde arbeta med läroplanens centrala innehåll och nå kunskapskraven oavsett tid och plats för arbetet och om skolarbete skulle kunna göras över sociala medier. Jag reflekterade också över om det kan vara lättare att börja komma till skolan efter lång tids frånvaro om man presterar först, än att tvingas till skolan för att börja prestera. Jag började arbeta över Facebook och Skype med eleven, samtidigt som jag funderade över orsaker till frånvaro och hur man kan nå hemmasittare och öka närvaron.

Syfte: Arbetets syfte är att undersöka sätt att öka måluppfyllelsen och främja skolnärvaro för hemmasittare med hjälp av IKT (informations- och kommunikationsteknik). Jag har tittat på följande aspekter:

- Vilka orsaker kan, enligt litteraturen, ligga bakom lång ogiltig frånvaro och vilka orsaker har legat bakom min elevs frånvaro, enligt eleven själv och föräldern?
- Vilka framgångsfaktorer lyfter litteraturen fram i arbetet med att nå hemmasittare och vad har jag, min elev och dennes förälder upplevt som framgångsfaktorer i vårt arbete?
- Hur kan man möta hemmasittare och främja närvaron, enligt litteraturen och mina egna erfarenheter?
- Hur kan man arbeta med hemmasittare med hjälp av IKT? Hur arbetar andra skolor, enligt litteraturen, och hur arbetar jag?
- Upplever eleven och föräldern i undersökningen att skolan kunde ha gjort något annorlunda för att få tillbaka henne tidigare?

Teori och metod: Rapporten handlar om hemmasittare och vägen tillbaka till skolan. Studien är en fallstudie och bygger på en elevs väg mot måluppfyllelse och viss tillbakakomst till skolan efter lång tids frånvaro. Metoden för studien är kvalitativa intervjuer med eleven och dennes förälder för att få djupare förståelse för orsaker till frånvaron, men också deras upplevelse av ett förändrat arbetssätt.

Resultat: Det finns många åtgärder som kan vidtas för att få tillbaka elever till skolan. Bakomliggande orsaker behöver undersökas för att få förståelse för varje enskild elevs behov och för kunna göra rätt insatser. Ofta krävs pedagogiska anpassningar och individuella, flexibla lösningar. Att kommunicera och arbeta över sociala medier kan hjälpa till i arbetet med att skapa tillit, bygga självkänslan och få eleven att känna att den klarar av skolarbetet.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Innehåll	2
Inledning	
Bakgrund	3
Syfte	4
Litteraturgenomgång	
Elever med lång ogiltig frånvaro	5
Orsaker till lång ogiltig frånvaro	7
Skolfaktorer	7
Faktorer i hemmet	8
Orsaker till frånvaro enligt huvudmännen	9
Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning möjlig orsak till frånvaro.	9
Aspergers, i relation till hemmasittande	10
ADHD hos flickor, i relation till hemmasittande	11
Motivationsfaktorn	13
Framgångsfaktorer i arbetet med att få tillbaka hemmasittare	14
Anpassning av undervisningen främjar närvaro	16
Att nå hemmasittare med IKT	18
Nyckelmetoden	18
Goda exempel	19
Metod	20
Fallstudie	20
Kvalitativa intervjuer	22
Genomförande och analys	23
Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	23
Forskningsetiska reflektioner	26
Resultat	
Presentation av arbetsättet	26
Intervjuer	29
Intervju med eleven	29
Intervju med föräldern	30
Diskussion	
Metoddiskussion	31
Resultatdiskussion	32
Slutsats	38
Fortsatt forskning	39
Referenser	41

Inledning

Bakgrund

I Sveriges skolor finns ett antal elever som mår dåligt av olika anledningar och därför inte klarar att komma till skolan. Problemet har sällan att göra med skolprestation eller kunskapssvårigheter, utan handlar om något annat, exempelvis stark ångest.

I skolvärlden kallas dessa elever ofta "hemmasittare". För några år sedan blev jag klassföreståndare åt en flicka på högstadiet. Första dagarna gick det bra i skolan. Hon var delaktig i det som hände i klassen och hon tog för sig på ett positivt sätt. Ganska snart började hon vara frånvarande mer och mer. Det visade sig att hon hade haft hög frånvaro även på mellanstadiet. I början sa eleven att det var på grund av bussresorna som hon inte kom till skolan. Vi började då åka och hämta henne på morgnarna. Då var det något annat som sades vara problemet i stället och så höll det på. Vi försökte undanröja alla tänkbara problem och gjorde allt för att hon skulle börja komma till skolan. Föräldern försökte också på olika sätt att få flickan till skolan, men utan resultat.

När hon väl kom till skolan visade hon inga svårigheter varken i skolarbetet eller socialt, utan fungerade tvärtom bra i gruppen och presterade på en hög nivå. Det var dock väldigt sällan vi lyckades få henne till skolan, utan veckorna och terminerna gick och frånvaron ökade konstant. På våren i 7:an fick hon börja i kommunens resursskola och gick där även i 8:an.

Tyvärr lyckades inte resursskolan höja närvaron heller. Flickan hade kontakt med både BUP och socialtjänsten och det hölls många så kallade Västbusmöten (möten där skola, BUP och socialtjänsten tillsammans lägger upp en handlingsplan). Efter varje sådant möte kände jag mig oerhört frustrerad över att man mest konstaterat att "så här är läget", men att det inte gjordes något konkret för att förändra situationen. Mellan ett sådant möte i februari och det nästkommande som hölls ca 8 veckor senare konstaterades att flickan hade varit i skolan ungefär 8 h totalt under hela den åttaveckorsperioden. Både skolans personal och föräldern kände en stor maktlöshet, eftersom alla parter tyckte att vi hade provat allt.

När eleven skulle börja i nian organiserade man om hela resursskolans verksamhet och hon hamnade då åter i sin klass där jag var klassföreståndare. I samma veva fick jag själv chans att åka på en kompetensutvecklingsdag i Göteborg inom projektet GR Drop Outs. Dagen handlade om att "främja skolnärvaro med IKT". Den dagen gav mig ett antal aha-upplevelser och lade grunden till en helt annan strategi i mitt arbete med min "hemmasittare".

Mina upplevelser fick mig att fundera över om det är möjligt att arbeta med läroplanens centrala innehåll över sociala medier och nå kunskapskraven oavsett plats och tidpunkt för skolarbetet. Dessutom grunnade jag på om det är lättare att börja komma till skolan om man presterar först, än att tvingas till skolan för att börja prestera.

Dessa funderingar ledde till att jag bytte arbetssätt och i stället för att lägga all energi på att få min elev till skolan gav jag henne möjligheter och förutsättningar att prestera ändå, genom att arbeta med hjälp av digitala verktyg, såsom blogg, Facebook och Skype. Samtidigt som jag introducerade detta arbetssätt tänkte jag en hel del på vad orsakerna till frånvaron egentligen var och hur man kan gå till väga för att få hemmasittare till skolan. Min intention med studien är att presentera mitt arbetssätt, undersöka både vanligt förekommande orsaker till lång frånvaro och min elevs specifika skäl till hemmasittandet. Dessutom vill jag presentera både de framgångsfaktorer i arbetet med hemmasittare som tidigare forskning har visat på och mina egna erfarenheter.

Syfte

Arbetets syfte är att undersöka sätt att öka måluppfyllelsen och främja skolnärvaro för hemmasittare med hjälp av IKT (informations- och kommunikationsteknik). Jag har tittat på följande aspekter:

- Vilka orsaker kan, enligt litteraturen, ligga bakom lång ogiltig frånvaro och vilka orsaker har legat bakom min elevs frånvaro, enligt eleven själv och föräldern?
- Vilka framgångsfaktorer lyfter litteraturen fram i arbetet med att nå hemmasittare och vad har jag, min elev och dennes förälder upplevt som framgångsfaktorer i vårt arbete?
- Hur kan man möta hemmasittare och främja närvaron, enligt litteraturen och mina egna erfarenheter?

- Hur kan man arbeta med hemmasittare med hjälp av IKT? Hur arbetar andra skolor, enligt litteraturen, och hur arbetar jag?
- Upplever eleven och föräldern i undersökningen att skolan kunde ha gjort något annorlunda för att få tillbaka henne tidigare?

Litteraturgenomgång

Elever med lång ogiltig frånvaro

“School refusal behavior is a universal and highly damaging problem that has drawn the attention of many psychologists, educators, social workers, criminal justice experts, and parents for decades.” (Professor Christopher A. Kearney, i Konstenius & Schillaci, 2010, s. 13). Problemet med skolfrånvaro finns alltså i hela världen och för nästan hälften av eleverna med frånvaroproblematik har problemet pågått i mer än två år (Konstenius & Schillaci, 2010).

I min rapport skiljer jag mellan skolk i form av sporadisk ogiltig frånvaro och långvarig sammanhängande frånvaro utan giltigt skäl. Jag har valt att inte fokusera på elever som av olika anledningar väljer att skolka vid spridda tillfällen, utan på de elever som inte förmår att komma till skolan och således är frånvarande under långa perioder. Ett begrepp för dessa är *hemmasittare* och detta uttryck kommer jag att använda i min rapport. Gladh & Sjödin definierar begreppet hemmasittare på följande sätt: ”Hemmasittare är ungdomar som har haft en 100% frånvaro från skolan under minst 3 veckor, sammanhängande tid, på grund av att de sitter hemma.” (<http://www.hemmasittare.se/index.html>, 2013-03-09).

Gladh & Sjödin menar att de flesta hemmasittare har varit borta mycket från skolan sedan mellanstadiet. Ofta är det ungdomar som vill gå i skolan, men som inte kan förmå sig eller inte vågar. Problemet med hemmasittande unga växer och märks av inte bara i skolvärlden, utan även inom andra myndigheter som arbetar med ungdomar (Gladh & Sjödin, 2013).

Ordet *hemmasittare* börjar bli vanligt, men jag väljer att också nämna ytterligare ett begrepp som används av bland annat Hedevåg (2012), för att benämna dessa barn, nämligen ”ELOF-Elev med Lång Ogiltig Frånvaro.”

I skolverkets rapport *Rätten till utbildning* betonas att ”alla barn har en ovillkorlig rätt till utbildning.” (Skolverket, 2008, s.14). Kommunerna är ansvariga att se till att alla barn i kommunen får utbildning och vårdnadshavare ansvarar för att barnet kommer till skolan. När en elev har hög frånvaro är det skolans och kommunens ansvar att komma till rätta med problemet. Ibland kan dock detta uppdrag vara mycket svårt.

Lagen om skolplikt innebär också en närvaroplikt och kommunerna har ansvaret att alla fullgör skolgången. Om en elev är frånvarande utan giltigt skäl är rektor ansvarig för att kontakta vårdnadshavare (Skolverket, 2008).

Tidigare forskning har gjorts främst på strövis frånvaro, så kallad skolk, medan forskning om långvarig frånvaro saknas. Dock kan forskning om skolk till viss del vara relevant för att komma åt orsaker och lösningar. Skolverket (2008) betonar också att långvarig frånvaro ofta har börjat med ströfrånvaro. En elev som har långvarig frånvaro tappar kontakten med klasskamraterna, jämfört med en ”skolkare” med ströfrånvaro, som behåller klassamhörigheten (Jönsson, 1990).

Skolverkets rapport visar att så många som 1600 elever var ogiltigt helt frånvarande i maj år 2007 och hade varit det under minst en månad. 100 elever var helt frånvarande under hela läsåret. 5000 elever var tillfälligt men kontinuerligt ogiltigt frånvarande och hade varit så under minst två månader. Antalet pojkar med lång ogiltig frånvaro är ungefär lika stort som antalet hemmasittande flickor (Skolverket, 2008).

I skollagen 20 § står att ”den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin skolplikt.” och i 21 § att ”hemkommunen ska se till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola eller grundsärskola på något annat sätt får föreskriven utbildning.” Man kan också läsa i 22 § att ”kommunen ska se till att eleverna i dess grundskola och grundsärskola fullgör sin skolgång.” (7 kap., Utbildningsdepartementet, 2010).

Lång ogiltig frånvaro kan leda till stora svårigheter och kostnader både för individen och samhället. En ofullständig skolgång minskar chanserna på arbetsmarknaden avsevärt och kan då leda till ett ”utanförskap” och lidande för eleven. (Skolverket, 2010). Med utanförskap menar man att individen hamnar utanför i samhället, antingen socialt till exempel genom att man inte träffar jämnåriga som fortfarande befinner sig i skolsystemet eller senare i livet på

grund av exempelvis arbetslöshet, vilket kan leda till både ekonomiskt och socialt utanförskap.

Enligt Gladh & Sjödin uppgår den samhällsekonomiska kostnaden till 12-15 miljoner för varje hemmasittare som inte lyckas "räddas" (Gladh & Sjödin, 2013).

Orsaker till lång ogiltig frånvaro

Det kan finnas många olika orsaker till elevfrånvaro, men stor roll spelar skolan som arbetsmiljö, utformandet av undervisningen, samt hur relationerna är mellan elev, hem och skola. (Skolverket, 2008). Ofta ligger en kombination av olika omständigheter bakom en långvarig frånvaro. I Skolverkets rapport *Skolfrånvaro och vägen tillbaka* från 2010 har man delat upp dessa omständigheter i två huvudsakliga faktorer: skolan och hemmet. Faktorerna gällande skolan har delats in i pedagogiska, organisatoriska och sociala faktorer.

Skolfaktorer

De *pedagogiska faktorerna* handlar om att elever uteblir från undervisningen bland annat på grund av att de inte förstår ett ämne eller att de inte får den pedagogiska stöd de behöver. I flera elevberättelser i rapporten har det framkommit att individanpassningar i undervisningen har saknats. Eleverna berättar också att beröm är av stor vikt. De vill få beröm när de är där och inte skäll för att de har varit borta (Skolverket, 2010).

Organisatoriska faktorer kan också påverka frånvaron i skolan. "Det kan röra sig om fallerande närvarosystem, alltför stor betoning på självständigt arbete, få lärarledda lektioner och egen schemaläggning, liksom lärarbyten, klasstorlek samt otydlig ansvarsfördelning bland vuxna i skolan." (Skolverket, 2010, s.32). I elevberättelser har det framkommit att skolor inte alltid har fungerande frånvarorapportering och att det ibland dröjt flera dagar innan lärare har ringt hem när en elev har varit helt frånvarande. En del elever vittnar om att lärarna inte märkte om de var borta under dagarna (Skolverket, 2010).

Vissa elever som inte har fungerat i klassen har fått gå i mindre grupper. Dock har inte upplevelserna varit enbart positiva. I flera av grupperna har det upplevts stökigt trots få elever, för att man fört samman "en massa problembarn" (Skolverket, 2010, s.35) som en elev själv uttrycker det. Elever berättar också om att ansvarsfördelningen mellan de vuxna på

skolan har varit otydlig, så det till exempel inte har varit tydligt vem som ska leta efter elever i korridoren. Det framkommer också att de lärare som letade efter frånvarande elever i korridorerna inte hade några bra idéer för att få eleverna till lektionerna (Skolverket, 2010).

De *sociala faktorerna* berör aspekter som skolans sociala miljö där eleverna knyter kontakter. Här finns konflikter gällande gruppsyck, utanförskap och kränkningar, som sedan kan leda till frånvaro. Om man umgås i gäng där någon skolkar finns en risk att dras med. En del elever berättar att de har valt att vara med kompisar på rasterna, istället för att gå på lektionerna. Ofta har man då stannat kvar i skolan utan att gå på lektionerna. Några elever berättar om gruppsyck som gjort att ”man kände sig töntig om man gick på lektionerna” (Skolverket, 2010, s. 36).

Socialt utanförskap, trakasserier och kränkande behandling kan, som nämnts ovan, också leda till hög frånvaro. Utsatta elever vittnar om hur de trakasserats av andra ungdomar, främst på raster, men i vissa fall även på lektioner. Någon berättar om rädsla för att misslyckas på exempelvis idrotten, vilket gjorde att eleven slutade att gå dit. En utsatt elev berättar hur vuxna i skolan försökt prata mobbarna till rätta, men utan resultat. Den utsatta eleven upplever därför att vuxna i skolan bara kan ”hota, men inte göra något” (Skolverket, 2010, s. 39). Därför anser han att det inte sker någon förändring, trots att lärare pratar med dem som trakasserar (Skolverket, 2010).

Skollagen säger att: ”huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.” (7 §, 6 kap., Utbildningsdepartementet, 2010).

Faktorer i hemmet

För en del elever har svåra hemförhållanden orsakat frånvaron. Några av ungdomarna har haft svåra upplevelser som barn, vilka påverkar hur de mår. Andra har otrygga hemförhållanden som leder till att de inte går till skolan. En elev framför till exempel hur hon på BUP berättat om familjens mycket pressade ekonomiska situation, men att det ändå inte gjorts något för att hjälpa familjen (Skolverket, 2010).

En del har stödjande föräldrar som ställer upp och kämpar för att hjälpa ungdomarna till skolan, medan andra elever saknar det. Det finns också exempel där eleverna vet att de hade

fått stöd hemma om de bara hade berättat om sina problem, men istället valt att ljuga om sitt beteende. Ibland kan det finnas andra stöttande personer än föräldrar i elevernas närhet (Skolverket, 2010).

Även om man stöttar och kämpar för att få barnet till skolan är det inte lätt att vara förälder till en hemmasittare. I artikeln *En hopplös kamp* berättar en mamma om kampen med att få sonen till skolan. Hon beskriver hur hon tappat hoppet och bett socialen och BUP om hjälp, samtidigt som hon upplevt att mycket av ansvaret lagts på föräldern (Hellerstedt, 2013).

Orsaker till frånvaro enligt huvudmännen

I skolverkets undersökning (2008) har det framkommit att huvudmännen ansåg att den vanligaste orsaken till lång ogiltig frånvaro var ”sociala eller psykosociala problem” följt av ”svagt stöd för skolgången från hemmet” och på tredje plats, med betydligt mindre andel, ”neuropsykiatriska problem”. Detta innebär att kommunerna och friskolorna har gjort bedömningen att orsakerna till frånvaron ligger hos barnet eller familjen och inte i arbetssätt eller skolmiljön. Skolverkets otaliga tillsynsärenden har däremot visat hur föräldrar har framfört brister i skolans agerande i t.ex. insatsers omfattning och utformning som främsta orsak till lång frånvaro. Anledningen till detta är med största sannolikhet att förvaltningen som svarat på enkäten går på hörsägen och inte egna upplevelser av eleven. Förvaltningens svar är sannolikt grundat på det skolan uttrycker. Barnet och föräldrarnas uppfattning om orsaker kan också skilja sig från vad skolan anser Skolverket (2008). Eftersom det ofta är en komplicerad orsaksbild bakom lång frånvaro bör man sträva efter en bättre dialog mellan vårdnadshavare och skolan, för att gemensamt kunna komma tillrätta med problemen.

Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning möjlig orsak till frånvaro

Vissa forskare anser att neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är mycket vanliga orsaker till lång frånvaro eftersom många vanliga arbetssätt i skolan inte fungerar för elever med svårigheter såsom autism, Aspergers, ADHD och att dessa elever till slut upphör att komma till skolan. Det är dock få kommuner som har angett detta som huvudorsak i enkäterna. Däremot kan detta döljas inom ”sociala och psykosociala problem” i svaren (Skolverket, 2008).

Skolverkets tillsynsärenden innehåller åtskilliga exempel där föräldrar har påtalat stora brister i skolans sätt att möta deras barn med neuropsykiatriska funktionshinder, så deras

utbildningsrättighet har blivit hotad. Exempelen visar också vilka svåra situationer som skolan ställs inför. Skolorna var generellt dåliga på att lyssna på föräldrarnas kunskap om barnens svårigheter och på att individanpassa och ge elever rätt stöd. I föräldrarnas berättelser har det dessutom framkommit att skolorna ofta efter en tids sammanhängande frånvaro slutat fråga efter eleven (Skolverket, 2008). Detta trots att det i skollagen 17 § står: ”Om en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan utan giltigt skäl uteblir från den obligatoriska verksamheten, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag informeras om att eleven har varit frånvarande.” (7 kap., Utbildningsdepartementet, 2010).

Aspergers, i relation till hemmasittande

Specialpedagog Elisabet von Zeipel har riktat in sig på barn och ungdomar med Aspergers. Hon menar att ”skolans värld kan verka obegriplig och meningslös för många barn och unga med Aspergers syndrom. Grupparbeten med otydliga arbetsuppgifter, raster där man ska vara social, stökiga lunchmatsalar, lagspel på gymnastiken och plötsliga förändringar i schemat; sådana miljöer och situationer kan upplevas som stora problem för dessa elever.” (Hammar 2010, <http://www.lararnasnyheter.se/specialpedagogik/2010/10/21/hemmasittarna-ofta-utbranda>). Att inte kunna läsa av omgivningen och leva upp till förväntningarna medför en stor stress för elever med dessa svårigheter. En långvarig stress av detta slag kan gå över i utbrändhet. Då har man till slut inte ork att göra något annat än att stanna hemma.

I en undersökning med 600 föräldrar, gjord av Autism- och Aspergerförbundet (2010) framkom att 60% av barnen hade varit borta från skolan i perioder utan att vara fysiskt sjuka. 21 procent av elever med Aspergers syndrom hade varit frånvarande mer än en månad från skolan någon gång. Även de yngre eleverna hade hög frånvaro. Enligt föräldrarna i undersökningen var orsaken till frånvaron pedagogernas bristande kompetens.

Von Zeipel menar (enligt Hammar, 2010) att skolan ofta visar en vilja att hjälpa hemmasittande elever, men att det i skolan ofta saknas en kunskap om hur funktionsnedsättningar påverkar elevernas vardag och att pedagoger ibland tror att problemen går att träna bort.

På frågan om vad skolan kan göra för att få hemmasittande elever tillbaka till skolan svarar von Zeipel att man först och främst behöver ge barnet tid. Att sätta in resurser för att påskynda återvändandet hjälper inte för de som stannar hemma på grund av stress. Utbildningsminister Jan Björklunds lösning med att minska frånvaro genom att skriva in

skolk i betygen är von Zeipel också kritisk till, eftersom det snarare leder till ännu en stressfaktor (Hammar, 2010).

Ett barn som är hemmasittande på grund av stress behöver vila och därför anser von Zeipel att man bör söka upp en läkare för sjukskrivning. Det visar omgivningen att personen är sjuk, inte lat. Det ger också barnet rätt att vara hemma utan krav tills det är återhämtat och redo att återgå. Von Zeipel tycker att man under sjukskrivningen inte ska prata om skolan. Detta kan vara en process från ett par månader till ännu längre tid. När barnet själv börjar prata om skolan eller börjar vilja ha hem material kan detta ses som signaler på att det är dags att ge sig tillbaka till skolan. Då är det viktigt att barnet självt får bestämma takten i hur snabb en tillbakakomst till skolan ska vara. Om barnet klarar ett par timmar i skolan i början är det viktigt att inte stressa på förrän barnet självt är redo att öka tiden i skolan. Det finns ännu ingen forskning kring ämnet stress och Aspergers men von Zeipels arbetssätt har sin grund i beprövad erfarenhet, genom hennes arbete som konsulent och specialpedagog vid Aspergercenter i Stockholm (Hammar, 2010).

ADHD hos flickor, i relation till hemmasittande

Jag har valt att enbart fokusera på ADHD hos flickor i detta avsnitt eftersom den är svårare att upptäcka, på grund av att funktionshindret ser annorlunda ut hos flickor än hos pojkar. Forskaren Svenny Kopp blev på 1990-talet varse dessa skillnader och bristen på kunskap om flickor och ADHD och har sedan dess fokuserat på detta, vilket har bidragit till att kunskapen idag är betydligt större. Det är fler pojkar som har ADHD-diagnoser, men eftersom deras utagerande beteende gör att det är svårare att handskas med problemen ansöker man ofta om utredning tidigare. Flickorna är inte utagerande, vilket gör att problemen inte märks i lika stor utsträckning. Hos flickorna handlar det i stället om en hyperaktivitet inombords, som inte syns. "Ett slags inre kaos", som Kopp uttrycker det. Flickorna har ungefär en fjärdedel av ADHD-diagnoserna, men den riktiga siffran vet man inte, då många aldrig blir utredda. Kopp talar om att all behandling är uppgjord för pojkar och att flickor inte finns med i medicineringsstudier. Därför finns ingen kunskap om medicinering för flickor och kvinnor. Hon påtalar också att det saknas behandlingsprogram och behandlingsstrategier för flickor. Kanske hade det behövts en annan typ av social träning för flickor för att klara av samspelet med jämnåriga, resonerar hon (Kopp, 2013).

Kopp påtalar också att det mest dolda problemet för flickor med ADHD handlar om sömnen. På grund av den ständigt pågående ”inre motorn” kan man inte varva ner, vilket innebär att man inte somnar förrän runt två-tre på natten. Detta i sin tur leder till att det är omöjligt att gå upp på morgonen och ta sig till skolan. Då börjar en ond cirkel där man inte kommer iväg till skolan. Kopp menar att en ihållande trötthet hela dagen gör att man inte orkar gå på lektionerna, utan man väljer att skolka i stället. Om man är trött söker man andra åtgärder i form av spänning som höjer vakenhetsgraden (Kopp, 2013). Enligt Kopp m.fl. (2005) finns en ökad risk för användning av tobak, alkohol och droger hos barn med ADHD. Dessutom är risken för droganvändning betydligt större hos elever som skolkar (Karlberg & Sundell, 2004).

Enligt Kopp (2013) löper en flicka med ADHD mycket större risk för depression och ångest i tonåren och är väldigt mycket mer sårbar för andra psykiatriska tillstånd och därför är det väsentligt att upptäcka detta. Ju tidigare man upptäcker ADHD:n, desto snabbare kan föräldrar ändra sitt bemötande mot sitt barn och hitta fungerande strategier eftersom ADHD innebär en mycket stor påfrestning och stress i familjen.

Många flickor med hög begåvning klarar skolan bra fram till femte klass, utan att visa tecken på ADHD. De kompenserar sina svårigheter, men kan uppfattas som lata elever som inte utnyttjar den egna kapaciteten fullt ut. Först runt femman blir skolan mer och mer påfrestande för dem. Flera flickor börjar då skolka från idrotten och till slut vägrar flera av dem att gå till skolan över huvud taget. Sociala förväntningar kan vara svåra att hantera för flickor med ADHD och kraven från skola, föräldrar och kamrater kan kännas övermäktiga. För att skapa trygghet i skolsituationen behövs fasta rutiner, vägledning och mycket uppmuntran. (Olsson & Olsson, 2007).

I Skolministeriets radioprogram om flickor och ADHD får man höra en flicka med detta funktionshinder. Hon vittnar om att det gick bra fram till och med årskurs fem. Därefter var det dags att börja på en högstadieskola och flickan upplevde förändringen som ”värsta tänkbara”. Det ledde till att hon struntade i skolan och slutade gå dit. I årskurs åtta utreddes hon och fick en ADHD-diagnos. Föräldrarna, som sedan tidigare hade erfarenhet av ADHD i och med den äldre broderns diagnos trodde först inte att det kunde vara samma funktionshinder hos deras dotter, eftersom svårigheterna gav helt annat uttryck hos henne. De trodde att det var andra orsaker som gjorde att det inte fungerade för henne, såsom dålig

självkänsla, att hon inte trodde på sig själv och att hon hade haft det oroligt under uppväxten och därför var otrygg. Många flickor med ADHD blir aldrig diagnostiserade och de som blir det, blir det först i tonåren (Ur Skolministeriet, 2013).

Motivationsfaktorn

I förra avsnittet kunde man läsa att flickor med ADHD ibland uppfattas som lata eller att de inte utnyttjar sin kapacitet. I mötet med hemmasittare kan man få känslan av att det saknas motivation eller en inre drivkraft. I *Motivation och motivationsarbete i skola och behandling* (2004) skriver Jenner: ”Motivation är inte en egenskap hos individen, utan en följd av de erfarenheter man gjort och det bemötande man får.” (Jenner, 2004, s. 15). Jenner skiljer mellan yttre och inre motivation, där det förstnämnda kan handla om ”höga betyg, pengar, ’status’, andra människors uppskattning” (Jenner, 2004, s. 42) och de inre om ”glädje, stolthet, känsla av självförverkligande.” (Jenner, 2004, s. 42). Bergsten (1979) menar att skolan har riktat in sig för mycket på yttre motivation och att det är ”roten till det onda” (Bergsten, 1979, s. 52) eftersom hon anser att ”motivation är individuell och kommer inifrån individen.” (Bergsten, 1979, s.53).

Även Glasser framhåller det inre när han i sin bok *Motivation i klassrummet* (1996) anser att det är våra grundläggande behov som driver oss och att allt beteende egentligen är försök att styra oss själva att tillgodose våra behov. Han menar att vi därför alltid väljer att göra det som är mest tillfredsställande för tillfället och att tvång aldrig kan motivera någon. Under de tidiga skolåren får barn sina behov av kärlek och tillhörighet tillfredsställda av föräldrar och kanske även lärare. På högstadiet däremot sker en naturlig distans och minskad tillgänglighet till lärare och även föräldrar, vilket medför att ungdomarna vänder sig mer till varandra för att tillfredsställa behoven av tillhörighet. Om de då umgås med vänner som arbetar hårt i skolan blir de mer motiverade för skolarbete för att kunna behålla dem som vänner. Om kamraterna i stället är omotiverade och missnöjda med skolan stärks vänskapsförhållandet genom att man tillsammans tycker illa om skolan (Glasser, 1996).

En annan orsak till brist på ansträngning i skolarbetet kan enligt Jenner (2004) vara en försvarsmekanism hos eleven, eftersom det känns bättre att anklagas för lättja än att riskera ett misslyckande. Som pedagog är det därför viktigt att sätta upp genomförbara, meningsfulla och eftersträvansvärda mål (Jenner, 2004).

När ett destruktivt beteende utvecklats ger det handlandet en direkt tillfredsställelse. Ett uppbrott från det utvecklade destruktiva levnadssättet kan kännas både långt borta och skrämmande. För att förändra sin situation är det eleven själv som måste ta beslut om när och hur det ska gå till, enligt Lundgren & Lökhholm (2006). Det läraren kan göra är att ”väcka, stimulera och stödja elevens inneboende vilja till förändring.” (Lundgren & Lökhholm, 2006, s.81).

Framgångsfaktorer i arbetet med att få tillbaka hemmasittare

Vilka faktorer har legat bakom när elever har lyckats komma tillbaka till skolan? Ofta är det flera orsaker i kombination som är avgörande. Betydelsefullt har det varit med ändringar i det pedagogiska upplägget och flexibla individuella lösningar. En god samverkan mellan hem, skola och socialtjänst kan också vara bidragande, samt vuxna som kan vara ett stöd, inbringa hopp och ställa lagom höga krav (Skolverket, 2010).

Skolverket (2010) menar att bra rutiner, tidig upptäckt och snabba åtgärder är grundläggande för att förhindra att frånvaron blir långvarig. För att få förståelse för orsaker till elevfrånvaro och förstå hur man ska kunna åtgärda den måste man se till elevens hela livssituation. Som jag nämnt tidigare vill elever bli bekräftade och vill tillhöra en gemenskap, men för en del har klassrummet känts fjärmande och lärarna fientligt inställda. För vissa har den sociala miljön känts hotfull på grund av trakasserier (Skolverket, 2010).

Skolverket har i sin rapport (2010) lyft fram en skola där man arbetar med ”tjejgrupper på vägen tillbaka”. Där är de noga med att följa upp närvaro och personalen ringer upp direkt om en elev är borta. Eleverna serveras frukost, eftersom det gör stor skillnad för arbetet. Lärarna är noga med att skapa en god relation till eleverna och ser till att utforma en trivsamt miljö med flexibla lösningar. Miljöombytet har varit gynnsamt för många elever (Skolverket, 2010).

I alla elevberättelser i skolverkets rapport har vuxna personer varit avgörande. Gemensamt för dessa har varit att de har skapat förtroende, ställt rimliga krav, uppmuntrat och byggt upp elevernas självförtroende angående det egna lärandet. Lärarnas personlighet och inställning är av mycket stor betydelse (Skolverket 2010).

I skolverkets rapport från 2008 har tre kommuners arbeten med att få bukt med elevers långa frånvaro lyfts fram. Kjell-Arne Springe som har varit ansvarig för Sundbybergs projekt har i sin rapport *Projekt – elever med hög frånvaro – rapport (2007)* framfört ett antal framgångsfaktorer i arbetet med hemmasittare. Han menar att det är av stor vikt att skapa meningsfullhet i skolarbetet genom att låta eleverna ha inflytande och delaktighet. De vuxna på skolan ska vara samstämmiga och ledningen engagerad och delaktig och jämnåriga elever ska kunna få stöd av varandra. Mentorskap och kamratstödsverksamhet ses också som viktiga bitar, samt skolans frånvarorutiner. Att sätta upp långsiktiga mål och konkreta delmål är obligatoriskt, samt att göra insatser och förändringar för att bryta mönster. Det är väsentligt att skapa en bra relation med eleven och dess familj (Springe, 2007).

I Sundbybergs program kommer psykologer från BUP och specialpedagog och kartlägger hälsotillståndet hos eleven, samt gör en pedagogisk utredning. Man gör sedan åtgärdsprogram med handlingsplan med eventuella anpassningar i undervisningen. Det är viktigt att skolan har daglig kontakt med hemmasittaren och att man ringer och kanske åker och hämtar eleven. Man behöver göra en individuell planering för varje elev och sträva efter att tänka i nya banor och hitta innovativa idéer. En gemensam handlingsplan behöver göras för skola, socialtjänst och BUP med tydliga delmål, ansvarsområden och uppföljning. Om man misstänker individuella funktionsnedsättningar bör en utredning göras skyndsamt (Skolverket, 2008).

Även i Norrköping har man arbetat extra med att minska antalet hemmasittare. Där har man gått in tidigt och satsat förebyggande och främjande på barnen och föräldrarna. En bra dialog med föräldrarna värdesätts även där, eftersom det har underlättat tillbakakomsten till skolan (Skolverket, 2008).

Ytterligare en stad med framgång i arbetet med hemmasittare är Eskilstuna. Där har elever möjlighet att vid akuta behov få komma till en korttidsresursskola där man i samverkan mellan skola, socialtjänst och fritid lägger upp en långsiktig strategi. *Återvändarna* heter en sådan resursskola och där arbetar två speciallärare. Eleverna som kommer dit mår ofta psykiskt dåligt och upplever sig ha blivit svikna av vuxenvärlden. Hemskolan utser en kontaktperson och är ansvarig för att skicka med material och uppgifter. Speciallärarna som arbetar på *Återvändarna* fokuserar mycket på att höja skolmotivationen och självkänslan hos eleverna och för detta är det väsentligt att skapa en social gemenskap och en tillit mellan elever och vuxna. De behöver också lägga en del tid på ungdomarnas existentiella funderingar och att skapa tillförsikt inför framtiden. Speciallärarna får handledning i detta av psykolog

och de samarbetar dessutom med BUP. Bedömning och betygssättning sker i samarbete med hemskolan (Skolverket, 2008).

För att kunna sätta in rätt sorts åtgärder är det viktigt att orsakerna till frånvaron utreds. Ibland sätts åtgärder in för att de passar in med organisationen, strukturen, resurserna och rutinerna, men utan att orsaken till problemet utretts och då kan insatsernas verkan utebli. En allsidig utredning måste ligga till grund för insatserna (Skolverket, 2008).

En elevs frånvaro kan analyseras utifrån både ett individperspektiv och arbetsmiljöperspektiv. Genom det senare kan man se helheten (Skolverket, 2008).

Ytterligare framgångsfaktorer finns i Gladh & Sjärdins *Nyckelmetoden* som beskrivs utförligare längre fram i denna rapport. I denna metod arbetar olika yrkeskategorier med varandra för att i största utsträckning se till elevens helhet. Föräldrarna är också viktiga i detta arbete (Gladh & Sjärdin, 2013)

Anpassning av undervisningen främjar närvaro

I skollagen (2010) står att utformningen av undervisningen ska garantera alla elever en trygg skolmiljö där eleven finner studiero. Skolan är ansvarig för att skapa en god arbetsmiljö som ger förutsättningar för både kunskapsutveckling, personlig utveckling, samt god psykisk och fysisk hälsa.

Eftersom lång ogiltig frånvaro kan leda till stora svårigheter för eleven är skolans arbete med att främja närvaro av stor vikt. Skolverket har i sin rapport *Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan* (2012) lyft fram olika aspekter som anses främja närvaron. Några sådana är: en god lärmiljö anpassad för elevernas enskilda behov, scheman med minimalt antal håltimmar och ett gott skolklimat med goda relationer mellan elever och vuxna. Genom att låta eleverna ha inflytande och känna delaktighet, samtidigt som de känner sig bekräftade och erkända ökar trivselen. Det är viktigt att engagera eleverna i arbetet mot kränkande behandling, eftersom detta kan vara en orsak till frånvaro. ”Gemensamma och väl förankrade rutiner och förhållningssätt som omfattar all personal

främjar likabehandlingen och leder till en god lärandemiljö vilket också främjar närvaron.” (Skolverket, 2012, s.13)

I skolinspektionens rapport *En skola med tilltro lyfter alla elever* (2012) har det framkommit att skolorna brister i anpassningen av undervisningen. Var tionde granskad skola individanpassar inte undervisningen efter elevernas behov, förutsättningar och tidigare kunskap. Skolinspektionens granskningar har visat att lärare har låga förväntningar på elever och att elever med svårigheter inte får den hjälp de behöver för att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Elever med dyslexi hänvisas exempelvis till enklare texter med begränsad fakta och lättare eller färre uppgifter. Dyslektikerna är ofta utan stöd i andra ämnen än svenska, engelska och matematik.

Mer än var tredje elev anser att skolarbetet inte är roligt och var fjärde tycker att det är ointressant. En fjärdedel av skolorna lyckas inte heller ge eleverna inflytande över utbildningen (Skolinspektionen, 2012).

Skolinspektionen har också framfört kritik kring skolans hantering av ogiltig frånvaro. De menar att många skolor gör insatser, men inte tillräckligt effektiva sådana. Ofta brister skolorna i uppföljning, utvärdering och omprövning av de insatser som görs, men även i undersökandet av bakomliggande orsaker (Skolinspektionen, 2012).

Härdevik är kritisk mot skolans oförmåga att anpassa undervisningen till vårt moderna samhälle och det behov dagens elever har. Han skriver i sin rapport från 2008: ”Tur för skolan att den är obligatorisk, för endast då kan den fortsätta att låtsas ha ensamrätt på lärande, rätt lärande.” (Härdevik, 2008, s.13). Vidare framhåller han:

I dagar av ”on demand”, en tid då du är en knapptryckning från Harvard fortsätter skolan att lulla på i sin stilla lunk av väggtidningar om allt ifrån näbbdjur, via Mesopotamien till algebra för alla. Det obehagliga är att denna stiltje i utveckling uppmuntras av såväl politiker som föräldrar, elever och dessvärre även lärare och rektorer. (...) Det verkar således viktigare att bibehålla skolans form än att skapa förutsättningar för de unga att lyckas i ett framtida liv som vuxna, utanför skolans lokaler. (...) Om föräldrar känner igen sig då de besöker skolan är vi fel ute (Härdevik, 2008, s.16).

Att nå hemmasittare med IKT

Nyckelmetoden

Gladh och Sjödin (2013) menar att samverkan kring hemmasittare är oerhört viktigt. Det är nödvändigt att både det pedagogiska och psykosociala arbetet får utrymme och att skolan, sjukvården och sociala myndigheten arbetar tillsammans. En tvärprofessionell samverkan med god kommunikation är väsentligt för att komma till rätta med problemet med den långa frånvaron.

I Nyckelmetoden görs eleven delaktig i arbetsupplägget och är med på uppföljningsmöten var fjärde vecka. En kontaktperson utses, som har samordningsansvar kring eleven och fungerar som talesman för eleven. ”Självklart måste denne få eget kvalificerat stöd i form av handledning” (Gladh & Sjödin, 2013, s. 22). Dokumentation kring närvaro, uppföljning, diskussioner och beslut är av stor vikt. Relevant information som bidrar till ett målinriktat arbetssätt ska kontinuerligt nedtecknas.

Elever med hög frånvaro har ofta utvecklat en negativ självbild. Därför är det betydelsefullt att man arbetar med elevens självbild i de individanpassade åtgärderna. Ju äldre eleven är desto viktigare är det dessutom att den känner en samhörighet med andra jämnåriga (Gladh & Sjödin, 2013).

Gladh & Sjödin framhåller att man kan använda upplägget i Nyckelmetoden i sin helhet, eller välja ut delar som passar i den egna verksamheten. Om man arbetar utifrån denna metod görs först en inskrivning, följt av upprättande av åtgärdsprogram. Nästa steg är kartläggning, både av psykosocial och av pedagogisk karaktär. Under hela arbetets gång är det viktigt att dokumentera, så att man sedan kan blicka tillbaka, samt göra uppföljning och utvärdering.

I det pedagogiska arbetet i Nyckelmetoden sker det mesta samarbetet med eleverna digitalt, åtminstone inledningsvis. Läraren och eleven kommunicerar över exempelvis Skype och skoluppgifter mejlas. I utformandet av uppgifter och val av innehåll krävs ”fingertoppskänsla” och man bör starta mjukt med ett ämne som eleven tycker om och gärna med uppgifter som ger värdefull information om eleven (Gladh & Sjödin, 2013).

Eleven erbjuds regelbundna kuratorssamtal. Det är dessutom mycket betydelsefullt att även föräldrarna får stöd, till exempel för att få bättre kommunikation och hitta problemlösningstrategier. Var fjärde vecka hålls uppföljningsmöte med eleven och föräldern. Då läggs tonvikten på hur eleven upplever arbetssättet och man diskuterar huruvida utmaningarna och kraven kan ökas (Gladh & Sjödin, 2013).

Goda exempel

Utöver Gladh & Sjödens metodhandbok i arbetet med hemmasittare finns inte mycket att läsa om ämnet. Jag har inte funnit någon tidigare forskning om att arbeta med hemmasittare genom distansundervisning. Däremot har Jasmin Dagerhorn skrivit en magisteruppsats i ämnet. I hennes rapport ”...att vända den negativa spiralen” har hon beskrivit hur några olika skolor arbetar med distansundervisning för hemmasittare.

I rapporten berättas om ett projekt där skoltrötta gymnasieungdomar får undervisning online. De är inskrivna i onlineskolan av olika anledningar, såsom social fobi eller medicinska skäl. Varje elev har sitt eget upplägg. Ett fåtal av de inskrivna eleverna är högpresterande medan resten har stora kunskapsluckor på grund av sin långa frånvaro från skolan. Eftersom kunskapsnivån är mycket låg för vissa så är pedagogernas främsta målsättning att börja där eleverna befinner sig och vända den negativa spiralen och få ungdomarna att våga tro att det kan bli bättre (Dagerhorn, 2010).

En annan skola i en förort har erbjudit flickor med hög frånvaro onlineundervisning. Här har man lagt fokus på att återskapa lust till skolarbete genom att rikta in undervisningen på flickornas intressen. Att klara kärnämnen är det uppsatta målet. Eleverna och läraren träffas regelbundet och kommunicerar utöver det i mejl, på forum, samt genom inlämningsmappar i plattformen Fronter. Eleverna kommer till skolan varje förmiddag och träffar då lärarna i ett eget trivsamt klassrum. Med vad och var eleverna ska jobba bestäms av eleverna själva. En del arbetar med IT-redskap och mejlar uppgifterna till sina lärare. Tillsammans med NotSchool har denna skola arbetat med ett projekt vid namn in2ition (Dagerhorn, 2010).

Dagerhorn berättar också om ett onlineprojekt som drivs för att nå högstadieelever som inte går i skolan. Här är syftet att fånga eleverna där de är, hitta de egna styrkorna och intressena, samt att ta med dem på en resa för att stärka dem individuellt. Även här styr motivationen, så eleverna får själva välja vad de vill och behöver lära sig. Pedagogerna kan t.ex. visa en

genomgång genom att filma en genomgång. Elever och pedagoger chattar med varandra i realtid och eleverna loggar in på den öppna chatten om de är intresserade. Pedagogerna har pedagogisk utbildning och är handplockade för sin förmåga att möta eleverna och skapa relationer med dem (Dagerhorn, 2010).

Dagerhorn har i sin rapport också lyft fram Inclusion Trust, Not School som är en nätgemenskap för elever i åldern 14-16 år som inte fungerar i vanliga skolan. Där menar man att: "Exclusion from school doesn't mean exclusion from education" (www.inclusiontrust.org, 2013-03-10). Det primära målet är att skapa lust att lära och det arbetar man mot genom att låta eleverna själva bestämma vad de anser är viktigt att lära sig och på de tider som passar dem. I en film på hemsidan berättar en elev om hur viktigt det har varit för henne med självständigheten och att själv ha kontroll över sitt eget lärande och hur det har skapat en lust att vilja lära mer. Flera av eleverna berättar om hur de numera har planer på att studera vidare. (www.inclusiontrust.org, 2013-03-10). Not School har 1000 ungdomar per år. Man arbetar mycket med att bygga upp elevernas tillit till vuxna eftersom många av dem är brända av tidigare erfarenheter. Not Schools mentorer har lärarutbildning och de arbetar i team och varje elev har en individuell plan för sitt lärande. På grund av bristande läs- och skrivförmåga arbetar eleverna i början mycket med ljud och bild, medan de successivt styrs in på skrivande. Not School är öppen dygnet runt, alla dagar (Dagerhorn, 2010).

Metod

Min undersökning är en fallstudie av arbetet med en hemmasittare på min arbetsplats, en stor högstadieskola i en liten stad. Jag har arbetat med eleven i drygt ett halvår och har valt att presentera och utvärdera vårt arbetssätt i denna uppsats. Till grund för min analys har jag gjort kvalitativa intervjuer med eleven och vårdnadshavaren, där syftet varit att ta reda på deras uppfattningar om orsaker till frånvaron och framgångsfaktorer i arbetet. Utöver detta har jag också till stor del studerat litteraturen och i denna sökt svar på mina frågor om generella bakgrundsorsaker och framgångsfaktorer i arbetet med hemmasittare.

Fallstudie

Fallstudie som metod innebär att forskaren utgår från verkliga situationer och förhållanden och själv samlar in och analyserar information. Det leder till en innehållsrik och omfattande beskrivning, vilken kan leda till kunskap och förståelse hos läsaren. Att forskaren själv står

för insamling och analys har alltså fördelar, men det kan också ha sina nackdelar, som att analysen blir felaktig eller vilseledande (Merriam 1994).

Merriam (1994) menar att en kvalitativt inriktad fallstudie ger en helhetsbeskrivning av ett enda fenomen och är en bra metod för att begripa och tyda pedagogiska händelseförlopp och omständigheter, men att man bör ta med sammanhang och yttre faktorer i beräkningen eftersom fallstudier är kontextuella. Inom kvalitativ forskning är utgångspunkten att det finns ett flertal verkligheter och att världen är ett resultat av perception och interaktion med andra. Tankar och synpunkter, snarare än fakta, ligger till grund för verkligheten, som är subjektiv och tolkas, snarare än mäts.

Fallstudier har likheter med aktionsforskning, eftersom man processinriktat undersöker vad som händer i ett specifikt fall. Däremot behöver fallstudier inte innebära att man själv, som forskare, deltar i en förändring (Wallén, 1996). För en kvalitativt inriktad forskare ligger intresset i själva processen, snarare än resultatet. Man undersöker vad som händer, tittar på historien bakom det som sker, samt funderar över vad som händer sedan. Kvalitativa forskare intresserar sig också för människors upplevelser och deras tolkningar av dessa, samt hur deras sociala värld formas.

I min studie har jag undersökt elevens och föräldrarnas upplevelser och tolkningar kring frånvaroproblematiken. Till grund för studien har jag haft det som sker, vad som har skett och historien bakom hemmasittandet. Jag har genom arbetet varit delaktig i förändringen och utifrån detta beskrivit verkligheten genom att utgå från de faktiska förhållandena. När jag påbörjade min studie hade jag redan en stor förförståelse eftersom jag hade arbetat med eleven under en tid och dessutom diskuterat frånvaroproblematiken med både föräldern och eleven vid flera tillfällen. Ibland riktas kritik mot kvalitativ forskning för att den anses vara subjektiv (Wallén, 1996). Stukát (2011) menar däremot att forskarens förförståelse spelar stor roll och ses som en tillgång.

Merriam (1994) skriver att ett handlingsproblem uppstår när man inte vet hur man ska välja att agera utifrån olika val. I min studie har handlingsproblemet gällt tillvägagångssätt i arbetet med hemmasittare. Mitt urval har varit icke-probabilistiskt, vilket innebär att syftet inte är att få ett generaliserbart resultat utan att man i stället önskar lösa kvalitativa problem (Merriam

1994). Eleven och föräldern har utgjort mitt målinriktade urval, eftersom jag velat iaktta, begripa och få förståelse kring den specifika elevens hemmasittarproblematik.

Kvalitativa intervjuer

Jag har valt att göra kvalitativa intervjuer där jag endast utgått från frågeområden. Syftet med denna typ av intervju är att få så uttömmande svar som möjligt och att svaren återger informantens uppfattning och erfarenheter (Johansson & Svedner, 2006). Kvalitativa intervjuer är en ”unikt känslig och kraftfull metod för att fånga erfarenheter och innebörder ur undersökningspersonernas vardagsvärld. Genom intervjun kan de förmedla sin situation till andra ur ett eget perspektiv och med egna ord.” (Kvale, 1997, s. 70).

Syftet med intervjuerna har varit att synliggöra hur eleven och föräldern har uppfattat frånvaroproblematiken och arbetssättet. Eftersom jag strävat efter att få en fördjupad förståelse med ett litet urval respondenter har jag valt kvalitativa intervjuer framför de kvantitativa. En fördel med intervjumetoden är att man har möjlighet registrera oväntade svar och ställa följdfrågor. En annan styrka i kvalitativa intervjuer är att forskaren undviker att styra intervjun, utan i stället låter respondenten påverka samtalets utveckling. Tyvärr är kvalitativa intervjuer krävande för både respondent och intervjuare och denne måste ha god förmåga att sätta sig in i informantens situation och behöver dessutom vara uppmärksam och öppen (Holme & Solvang, 1997)

Intervjun med föräldern gjordes som en semistrukturerad intervju utifrån tre huvudfrågor. (Stukát, 2011). Utöver mina huvudfrågor ställdes följdfrågor. Jag hade planerat att göra intervjun vid ett personligt möte, men av praktiska omständigheter tvingades jag göra den över telefon. Tyvärr spelade jag inte in intervjun, men i stället antecknade jag intensivt under hela samtalet. När intervjun var färdig läste jag upp alla mina anteckningar och frågade om respondenten hade något att tillägga eller om jag hade missat något eller uppfattat något på fel sätt. Informanten hade då inga tillägg eller invändningar.

Även elevintervjun skulle ha gjorts vid ett personligt möte, men på grund av sjukdom gick inte det. Jag föreslog då att göra den vid ett annat tillfälle eller över telefon. Eleven önskade då att i stället få frågorna mejlade till sig och svara skriftligt, vilket jag accepterade. De svar jag fick mejlade till mig var utförliga och precisa.

Genomförande och analys

Enligt Kvale (1997) påbörjas analysen redan under den kvalitativa intervjun. Jag påstår att analysen i detta fall startade redan en tid före intervjuerna, eftersom jag hade reflekterat mycket kring ämnet under flera månader före utförandet av intervjuerna och hade därför en stor förförståelse när undersökningen startade.

Redan före starten av mitt nya arbetssätt med IKT, flera månader innan jag började skriva på denna uppsats, dokumenterade jag en del kring arbetet med den hemmasittande eleven. Förutom beskrivningar av arbetssättet, framsteg och steg tillbaka, reflekterade jag också över mina egna tankar och upplevelser. Detta fick sedan ligga till grund för denna undersökning, vilket ledde till att jag inledningsvis i arbetet med denna uppsats ägnade mig åt beskrivningen av arbetssättet. Därefter gjordes litteraturstudien, som gav mig mycket kunskap om bakgrundsorsaker, framgångsfaktorer och goda exempel från andra skolor. Först när dessa bitar var klara utfördes intervjuerna.

Eftersom intervjun med eleven skedde skriftligt, på ett utförligt och tydligt sätt, behövde jag inte ägna mig åt transkriberingsarbete. Så långt det var möjligt använde jag elevens egna ord i återgivningen av svaren, för att på så sätt öka validiteten.

Intervjun med föräldern gjordes över telefon och tog ungefär en halvtimme. Tyvärr hade jag inte möjlighet att spela in den och kunde således inte transkribera intervjun. Under samtalets gång analyserade jag till viss del respondentens svar och ställde följdfrågor kring mina tankar som väcktes utifrån dessa svar.

Vidare analys gjordes av mig själv i samband med bearbetningen av intervjuerna. Då gjordes jämförelser mellan elevens och föräldrarnas svar och jag kom till vissa nya insikter.

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Merriam (1994) framhåller att reliabilitet inom samhällsforskning är problematiskt på grund av att människors beteende förändras och hon skriver att:

Eftersom vi utgår från att det område som studeras inom pedagogiken befinner sig i ständig förändring och är mångdimensionellt och synnerligen kontextuellt, utgör reliabilitet i traditionell bemärkelse både en inbillning och en omöjlighet.

Eftersom den information som kommer fram är en funktion av den person som bidrar med den och av forskarens färdigheter, stämmer reliabilitetskravet inte in på denna situation. Eftersom tillvägagångssättet under en kvalitativ fallstudie utvecklas efterhand och därmed inte kan fastställas i förväg, kan inte heller begreppet reliabilitet tillämpas på något meningsfullt sätt.

Merriam (1994) framhåller att reliabilitet hänger ihop med validitet. Patel & Davidson (2003) menar till och med att dessa begrepp är så sammanfogade att kvalitativa forskare sällan använder reliabilitetsbegreppet. Validitet handlar om att man undersöker det man vill undersöka och inget annat. (Thurén, 2007). Merriam skiljer på inre validitet och extern sådan. Den inre validiteten handlar om i vilken utsträckning ens resultat överensstämmer med realiteten. Validiteten bedöms utifrån forskarens upplevelser, inte utifrån verkligheten. Därför menar Ratcliffe (enligt Merriam, 1994) att det inte finns något neutralt och allsidigt sätt att garantera validitet, utan bara tolkningar av den. Ett antagande för kvalitativ forskning är att den är "holistisk, flerdimensionell och stadd i ständig förändring. Det finns inga fasta och objektiva företeelser som väntar på att bli upptäckta, observerade och mätta." (Merriam, 1994, s. 178). Därför, menar Merriam, är det inte tillräckligt att bedöma validiteten utifrån mängden likheter mellan den insamlade informationen och verkligheten den hämtats från.

Det man undersöker i en kvalitativ forskning är människors *uppfattningar* om sin verklighet, inte hur den egentligen *är*. Därför menar Lincoln & Guba (1985) (enligt Merriam, 1994) att validiteten beror på om forskaren kan visa att hon har återgett informantens upplevelser på rätt sätt. I en kvalitativ undersökning är man intresserad av upplevelser snarare än en sanning. Om man ser det på detta sätt blir den inre validiteten en styrka i kvalitativ forskning. Guba & Lincoln (1981) anser (enligt Merriam, 1994) att man därför ska intressera sig mer för den inre validiteten än för reliabiliteten, för när den inre validiteten stärks ökar reliabiliteten.

Reliabiliteten handlar om att en undersökning utförts på rätt sätt (Thurén, 2007) eller "hur bra mitt mätinstrument är på att mäta" (s. 133, Stukát, 2011). Kvalitativa intervjuer innebär alltid en risk att reliabiliteten påverkas. Detta gäller alltså även för denna undersökning. Det kan även finnas brister i validiteten i min undersökning då jag inte spelade in intervjun med föräldern och därför kan ha missat något eller gjort en feltolkning. För att minska denna risk läste jag upp en sammanfattning av mina anteckningar i slutet på intervjusamtalet. Föräldern bekräftade då att jag uppfattat det hon hade menat och hon hade inte heller något övrigt att

tillägga. Då praktiska omständigheter gjorde att jag inte kunde genomföra intervjuerna vid personliga möten kan detta också ha påverkat reliabiliteten. Dessutom kan dagsformen hos informanterna vid intervjutillfällena haft verkan på svaren. För att höja reliabiliteten lät jag både eleven och föräldern läsa min sammanställning av intervjuerna, samt diskussionsdelen före publicering.

Mitt mål har varit att presentera arbetssättet med hemmasittaren och även ta del av hennes och föräldrarnas tankar om detta. Jag har utgått från grundfrågor, för att svaren i största utsträckning ska handla om det jag vill veta. Föräldern fick höra mina tolkningar, som en sammanfattning i slutet på intervjun och hade då varken kommentarer eller invändningar. Dessutom fick hon läsa hela min sammanställning av intervjun före publicering och hade inte heller då några anmärkningar.

Eleven svarade skriftligt och jag har därför kunnat utgå från elevens exakta formuleringar. Även hon fick dessutom läsa hela min återgivning av intervjun före publicering. Jag funderar dock över om hon medvetet undvek att göra intervjun vid ett personligt möte. Detta kan ha påverkat hennes svar, så att de blev annorlunda jämfört med hur hon hade svarat vid en personlig dialog. Eftersom hon svarade hemma via mejl så kan jag inte heller vara säker på att hon uppfattade frågorna på rätt sätt. Jag vet heller inte om hon var ensam framför datorn eller om hon påverkades av någon annan i omgivningen.

I kvalitativa intervjuer kan jag inte heller vara säker på om respondenterna har svarat sanningsenligt. Någon av dem kan känna en anledning att utelämna något, eller försöka sätta sig själv i bättre dager. Som jag nämner i resultatdiskussionen längre fram i denna uppsats, så stämmer inte elevens svar riktigt överens med mina upplevelser och reflektioner gällande orsaker till frånvaron. Kanske är det så att dagsformen har påverkat elevens svar.

Eftersom varken föräldern eller eleven kom med några invändningar eller tillägg, har jag trots ovanstående reflektioner tolkat det som att jag har uppfattat deras upplevelser korrekt. Jag har en bra relation med eleven och hade dessutom en stor förförståelse vid studiens början. Dessutom har jag vid flera tillfällen tidigare diskuterat frånvaroproblematiken med både eleven och föräldern. Utifrån dessa aspekter anser jag därför att validiteten i min undersökning kan ses som relativt hög.

Extern validitet handlar om generaliserbarheten. Fallstudiemetoden används för att gå på djupet med en speciell företeelse, inte för att komma fram till ett generellt resultat (Merriam, 1994). Detta gäller även för min studie. Jag bara har gjort två kvalitativa intervjuer för analys av ett enda fall och generaliserbarheten är därför låg. Slutsatserna kan inte heller generaliseras. Mitt mål med undersökningen har inte heller varit att göra en stor generaliserbar undersökning. Däremot hoppas jag att min uppsats kan inspirera till nya tankesätt i arbetet med hemmasittare.

Forskningsetiska reflektioner

I min undersökning har jag haft vetenskapsrådets regler och riktlinjer för forskning som utgångspunkt (www.vr.se/etik). För att uppfylla de etiska kraven har jag utgått från de fyra huvudkraven: informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet (Stukát, 2011). Jag har varit noga med att meddela mina informanter att deltagandet i studien har varit frivilligt och att de har haft möjligheten att dra sig ur undersökningen. Jag har också berättat om syftet med min undersökning och informerat om att respondenterna hålls anonyma och att personliga uppgifter behandlas konfidentiellt.

Resultat

Presentation av arbetssättet

När jag gjorde en förändring av mitt arbetssätt slutade jag med att till varje pris få min elev till skolan för att kunna göra skolarbete. I stället vände jag på det och ville få henne att prestera först, med förhoppningen att det i sin tur skulle skapa en lust att komma till skolan.

De första frågorna jag ställde mig var: *Var finns våra elever? Var når vi dem?* Två av svaren på dessa frågor är: *Facebook* och *Skype*. I skolans värld finns många kritiker, som anser att man inte bör använda Facebook i kontakt med eleverna. Själv anser jag att diskussionen inte bör handla om OM utan HUR vi använder oss av detta verktyg. För att undvika att blanda sitt privatliv med sitt arbete menar jag att det är viktigt att man skapar ett professionellt facebookanvändarnamn, som man använder i sin kontakt med eleverna på Facebook, i stället för sitt privata användarnamn.

Innan jag startade upp mitt nya upplägg med min elev försäkrade jag mig om att hon var med på tåget och tyckte att det var värt att testa ett nytt upplägg. Jag klargjorde att jag inte kunde driva detta utan att ha med mig henne. Vi gjorde tillsammans en plan där vi funderade igenom vilka ämnen hon skulle satsa på för att nå minst E i åtta ämnen, vilket är vad som krävs för att komma in på gymnasiet. Eleven fick själv formulera sina egna mål. De målen var: *"Att visa dem! Att göra familj och pojkvän stolta! I juni vill hon visa dem som inte trodde på henne sina slutbetyg"*.

Vi lade upp en strategisk plan, där vi gjorde ett taktiskt upplägg med ämnen som var rimliga för eleven att klara av efter att ha missat stora delar av två år i skolan. Vi bokade också in tider för gemensam handledning/coachning. Jag sa: *"De här tiderna ses vi! Antingen i skolan eller på datorn!"* Förut hade jag sms:at och ringt eleven flera gånger i veckan, men vi hade aldrig haft bestämda tider för denna kontakt.

Tidigare hade mycket av tiden med varandra gått åt till att älta hur dåligt eleven mådde. Nu bestämde vi att inte slösa vår gemensamma tid på det, utan alla sådana tankar skulle sparas och tas med till BUP eller skolkuratoren. Det innebar att vi fick en uttalad överenskommelse om att bara fokusera på skolarbetet i kontakten med varandra, vilket ledde till en stor förändring. Jag har fortsatt att fråga eleven varje dag hur hon mår. Varje dag har jag fått till svar hon att hon mår dåligt av olika anledningar, såsom halsont, huvudvärk, magont, feber o.s.v. men vi har inte behövt gå in mer på det och ägna tid åt det, utan jag har bekräftat att jag tycker synd om henne för det och att det är fantastiskt bra att hon är där och därefter har min roll som pedagogisk handledare tagit vid.

Som ett första led i vårt nya arbetssätt fick eleven skapa en blogg, för att kunna skriva av sig om sina känslor. Jag var noga med att betona att det inte skulle vara en blogg där man visar upp sig, utan en blogg där hon, genom det fria skrivandet skulle få en chans att bearbeta sina känslor. Detta visade sig vara ett lyckat drag eftersom hon har skrivit där så gott som varje dag. Där har jag kunnat peppa henne, genom att skriva kommentarer i bloggen.

Utdrag ur bloggen:

"I morse var det sjukt nära att jag inte gick upp men till slut gjorde jag det ändå. Och det är jag glad över."

"Idag har jag varit i skolan fast jag inte mått så bra det senaste. Har mått illa och om jag äter blir det bara värre. Men som jag skrev i ett tidigare inlägg så vägrar ge upp nu. Jag tänker gå varje varje varje dag, så jag tog mig upp."

"Och sist men absolut inte minst vill jag säga att jag är jätte stolt över mig själv för att jag gått på alla lektioner på 3 dagar nu i skolan. Och det här ska jag fortsätta med. Dessutom har jag fått mvg i ett engelska prov."

"Jag gick till skolan både igår och idag och jag är super nöjd med mig själv. Inte nog med det så har jag även fått på gränsen till mvg i ett engelska prov. Jag känner mer än någonsin nu att jag klarar av det här. Jag klarar ju 9an. Jag är lycklig idag."

"Usch, magont för att man inte vet varför folk kollar så på en. Är de rädda? Är jag ful? Är det något fel på mig? Panik. Vill ut här ifrån men sitter still och väntar tills alla har gått igen. Då kan jag lugnt gå ut utan att någon kollar eller glor. Utan att ha ont i magen. Jag hatar det här. Skolan är nog något utav det värsta jag vet.."

Via bloggen har jag som pedagog haft chans att se och bekräfta allt detta, men framför allt uppmuntra i form av skriftliga kommentarer. En skör tonårstjej behöver mycket peppning och vägledning hur man kan tänka och förhålla sig till de problem man stöter på. Den biten har jag känt att jag kunnat uppfylla genom bloggen och dessutom blir det mer tidseffektivt eftersom den tid vi ses då kan läggas på skolarbete!

I samband med det nya arbetssättet gjorde vi en anpassad studiegång och ett individuellt schema, men vi tog också bort alla krav på att vistas i korridorerna. Vi gjorde en överenskommelse om att hon alltid skulle ha möjlighet att befinna sig i mitt rum och ha allt sitt skolmaterial där, för att slippa ha ett skåp i korridoren. Vi bestämde också att jag skulle hämta mat till henne varje dag, vilken hon fick lov att äta i mitt rum, eftersom hon ville undvika matsalen. När dessa ändringar hade uttalats började hon komma till skolan. Inte varje dag, men tillräckligt ofta för att kunna följa med i undervisningen i flera ämnen. De dagar hon inte kom till skolan gick det så gott som alltid att nå henne via Facebook, till skillnad från alla mina tidigare försök via sms och telefon, som sällan lyckades.

Ett mycket bra hjälpmedel i mitt arbete har varit min iPad. Med hjälp av den har jag bland annat filmat genomgångar och fotat tavlan och direkt mejlat till min elev, så hon har kunnat ta del av arbetet i skolan i realtid, trots sin frånvaro.

Intervjuer

Intervju med eleven

Efter att ha arbetat med vårt nya upplägg i ett halvårs tid har jag intervjuat eleven. Hon berättar att hon när hon gick i sjuan och åttan kände att hon hade kunnat fortsätta att vara frånvarande från skolan och bete sig på samma sätt hur länge som helst. I nian insåg hon dock att det faktiskt inte skulle vara möjligt. Tack vare skolans anpassningar till hennes behov och med familj och vänners stöd orkade hon till slut ta tag i skolan. Hon berättar att hon i samma veva började må bättre psykiskt och samtidigt förlorade många av de kompisarna hon brukade skolka med, vilket ledde till att hon därmed inte ”hade så mycket att göra.”

Eleven berättar själv att orsakerna till frånvaron från början var skoltrötthet. När hon då träffade personer som rökte och skolkade blev de hennes vänner och hon drogs med i deras umgänge, då ”det var mycket roligare att hänga med kompisarna nere på sta'n än att sitta i skolan” där hon inte kände sig bekväm. Dessutom upplevde hon att hon inte hade några kompisar i skolan, eftersom de vänner hon hade var på sta'n. Hon menar att det inte är så att man dras med, utan att man själv gör valet och att det sedan blir att man följer med av ren vana. Hon berättar att hon tänkte: ”Varför skulle jag sitta i tråkiga skolan och må dåligt när jag kan ha kul nere på sta'n och samtidigt må bättre?”

På frågan om vad skolan kunde ha gjort annorlunda för att få tillbaka henne tidigare svarar hon att skolan skulle ha anpassat sig mer till henne. Hon tycker också att skolan skulle varit ”på” henne, men inte i så stor utsträckning som den var, för det upplevdes bara irriterande och hjälpte därför inte alls. Skolan bör lyssna mer på eleven och fråga vilka förslag eleven själv har, anser hon. Om förslagen inte är omöjliga tycker hon att man borde våga försöka. Eleven framhåller också att en sådan enkel sak som att slippa sitta i matsalen och inte behöva ha ett skåp i korridoren kan göra stor skillnad. Hon tror att många skolor har regler om att man måste äta i matsalen, men hon betonar att om det gäller en persons betyg, skolgång och framtid så förstår hon inte varifrån svårigheten ligger. Hennes upplevelse var att hon kom med

egna förslag, men att skolan inte gjorde något åt saken, vilket ledde till stor frustration och en känsla av att skolan inte lyssnade, utan "bara ville ha det på sitt sätt" och inte på hennes. Flickan menar att man då krockar halvvägs och då fungerar det inte.

Vidare framhåller eleven att hon tror att många lärare och övrig personal på skolor inte är medvetna om vad som händer på den egna skolan. Om en elev sitter ensam, så kan det vara självvalt, menar hon. Hon anser att lärare inte bör gå fram och bete sig som att eleven är mobbad bara för att den sitter ensam emellanåt. Däremot understryker hon att man självklart ska göra något åt saken om det händer väldigt ofta, men att det samtidigt upplevs jobbigt och irriterande när man mår dåligt över något och bara vill vara ensam. De som inte själva söker upp en kurator är inte alltid redo att få hjälp, framhäver eleven. "De kanske inte själva vill, och det går ALDRIG att hjälpa någon som inte själv vill. Det är bättre att fokusera på dem som faktiskt ber om hjälp", avslutar hon.

Intervju med föräldern

På frågan om vad som gjorde att eleven började komma till skolan igen svarar föräldern att det fanns flera faktorer. Dels började hon må bättre och dels erbjöd läraren ett annat alternativ, ett nytt arbetssätt som gjorde att flickan kände att man satsade på och trodde på henne. Utöver detta tror modern att det handlade om rätt tidpunkt. Flickan hade fått hjälp av BUP och mådde bättre. Dessutom hade mamman och flickan tillsammans fått stöd av BUP i att förbättra sin relation.

Mamman anser att orsaken till frånvaron var att hon helt enkelt mådde dåligt av olika anledningar, såsom familjerelationer, känslan av svek av en frånvarande förälder, ångest, dåligt självförtroende och en upplevelse av att inte passa in och känna samhörighet. Flickan har mått väldigt dåligt, men har haft svårt att sätta fingret på vad det har berott på. Ångesten har skyllts på olika delar runt omkring henne. Tonårstiden har varit en mycket jobbig period med mycket revolterande.

Föräldern upplever inte att skolan hade kunnat göra något annorlunda för att få tillbaka henne tidigare. Det enda hon framhåller är att hon upplevde att kuratorn på mellanstadiet gjorde en för stor sak av relationen mellan flickan och mamman, så att det växte och blev ett stort problem av något som inte var det från början.

Under tiden som flickan i stort sett var helt frånvarande från skolan, kände mamman en oerhörd maktlöshet. Hon berättar att hon kunde få kommentarer från personer i sin omgivning som: "Det är ju bara att få henne till skolan". Själv visste modern dock att det inte var så enkelt. Hon upplevde det som omöjligt, eftersom hon inte "skulle kunna bära dottern till skolan".

Avslutningsvis poängterar föräldern att det är viktigt att visa att man bryr sig och att man inte ger upp, men att det till stor del handlar om tajming.

Diskussion

Metoddiskussion

Eftersom min undersökning är en fallstudie med så få respondenter fanns det egentligen inte särskilt många alternativa metoder att välja på. Det är lämpligare att göra intervjuer än att skicka ut enkäter till enstaka respondenter. Då mitt ämne dessutom skulle kunna vara känsligt var den personliga kontakten viktig. Jag valde att göra kvalitativa intervjuer för att ta reda på informanternas upplevelser och tankar kring orsakerna till frånvaron, framgångsfaktorer i samband med vändningen samt skolans agerande. I detta avseende fungerade metoden väl. Min önskan och plan var att göra intervjuerna vid personliga möten, men av praktiska skäl var det inte möjligt. Först blev jag besviken över detta, då en nackdel med att eleven svarade skriftligt utgjordes av att jag inte hade någon chans att följa upp svaren eller ställa följdfrågor. Eftersom jag träffar eleven med jämna mellanrum hade jag däremot en chans att efteråt fråga om något var oklart. På grund av det skriftliga överförandet av informationen kan vissa nyanser ha gått förlorade och möjligen hade svaren blivit ännu mer utförliga med hjälp av chansen att följa upp svaren som en dialog ger. Trots det menar jag att jag fick fram en stor del värdefull information, men jag kan självklart inte avgöra om andra aspekter hade framkommit vid ett personligt möte.

När intervjuerna gjordes kände jag eleven och föräldern väl och hade redan en stor del information, som möjligtvis kan ha färgat min tolkning och påverkat mina följdfrågor. Min förförståelse kan av denna anledning ses som en nackdel, medan det också kan innebära fördelar, enligt Stukát (2011). Jag försökte dock att vara medveten om risken för färgning av

analysen och hade som avsikt att ha ett neutralt förhållningssätt, för att inte ha inverkan på svaren. Merriam (1994) menar att det faktum att forskaren är instrumentet för insamling och analys har fördelar och ger stora möjligheter att få fram information. Däremot anser hon att forskaren samtidigt begränsas av ”just egenskapen att vara människa” (Merriam, 1994, s. 50), det vill säga gör misstag, missar något och låter personliga synsätt påverka studien.

Det kändes därför viktigt för mig att både eleven och föräldern fick chans att läsa sammanställningen av intervjun och diskussionsdelen före publicering. Ingen av dem gav några synpunkter, vilket jag tolkade som att de ansåg att jag hade uppfattat svaren korrekt, även om det självklart finns risk för att någon av dem inte hade velat, orkat, brytt sig, eller av andra anledningar undvikit, att kommentera även om jag hade tolkat och återgett deras svar på ett felaktigt sätt.

Det faktum att jag själv är en del i processen kan ha påverkat både mig själv och mina respondenter. Min egen roll har varit en viktig del genom hela processen, vilket kan ha påverkat resultatet av min undersökning.

Resultatdiskussion

Som tidigare nämnts har ingen forskning gjorts om just hemmasittare och arbetet med dessa. Därför uppstår vissa svårigheter i anknytningen mellan litteratur och empiri. Däremot kan vissa kopplingar göras mellan den forskning om skolfrånvaro i allmänhet som presenterades i litteraturdelen och min empiri.

Det kan finnas oerhört många olika orsaker bakom lång ogiltig frånvaro. Det kan vara någon av de organisatoriska, pedagogiska och sociala skolfaktorerna, eller faktorer i hemmet. En annan orsak kan vara att eleven har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, som i många fall inte är utredd, men som gör att eleven inte klarar skolgången utan anpassningar (Skolverket, 2010). Själv tror jag att det ofta finns flera sammanfogade orsaker med grund i några av dessa faktorer.

Framgångsfaktorer i arbetet med hemmasittare har varit individuella lösningar och ändringar i det pedagogiska upplägget. En samverkan mellan hem, skola och socialtjänst, en helhetssyn på elevens hela livssituation, samt engagerade och förtroendeingivande vuxna är viktigt. Det

är också betydelsefullt att sätta upp mål och att elever känner delaktighet och inflytande (Skolverket, 2010). Detta stämmer överens med min fallstudie där individuella lösningar, samt elevens chans att påverka varit oerhört viktiga.

När jag ändrade mitt arbetssätt och slutade med att till varje pris få eleven till skolan och i stället tänkte arbeta över sociala medier började hon komma till skolan. Mycket handlade det nog om tajming, att hon just då mådde lite bättre och att hon gick i nian och började inse allvaret och framtida konsekvenser av sitt handlande, men till stor del tror jag också att det berodde på anpassningarna på organisationsnivå, såsom anpassat schema, ett klassrum att vistas i och att slippa äta i matsalen. Hon visste att jag var öppen för alla tänkbara lösningar och var medveten om att jag lade otroligt mycket tid och engagemang på att det skulle bli bra för henne. Detta stämmer överens med Skolverkets resultat (2010) om att individuella, flexibla anpassningar är framgångsfaktorer. Min elev insåg också att jag verkligen trodde på henne och inte tänkte ge upp. Jag tror även att det var avgörande att hon fick sätta upp sina egna mål och direkt fick göra uppgifter som passade henne och som hon fick riktigt bra resultat på, som ett ”gammalt” nationellt prov i engelska, på vilket hon fick en poängsumma på gränsen till högsta betyg. Då kände hon att hon kunde mycket, trots att hon varit hemma i nästan två hela år. Vi gjorde en mapp där hon samlade alla uppgifter och prov, så att hon hela tiden kunde se att hon faktiskt åstadkom en hel del och dessutom ofta med ett högt betyg som resultat. Springe (2007) har i sin rapport betonat delaktighet och Gladh & Sjödin (2013) poängterar arbetet med att förbättra elevens självbild och vikten av att noga välja ut uppgifter och starta mjukt med ett ämne eleven tilltalas av. Även i Dagerhorns (2010) exempelskolor har man fokuserat på att stärka ungdomarna, samt skapa lust till skolarbetet genom att utgå från elevernas intressen.

I sjuan var eleven en ”duktig” och mycket skötsam elev, som mådde dåligt inombords och därför hade svårt att komma till skolan. I slutet på det läsåret flyttades hon till kommunens resursskola på grund av den höga frånvaron. Jag och min klassföreståndarkollega trodde inte att det var den bästa lösningen, men så blev det. Min upplevelse är att hon förändrades då hon träffade andra elever som mådde dåligt och det dröjde inte länge innan hon började röka och ”hänga på sta’n”. Flickan berättar i intervjun att hon då kände att hon inte hade några vänner kvar i skolan, utan hennes kamrater var de som skolkade och ”hängde på sta’n”. Detta kan kopplas till eleven i Skolverkets rapport (2010) som upplevde det negativt att föras samman med andra elever som inte fungerade i skolan. I samma text framhålls risken att dras med, om

man umgås i ett gäng där någon skolkar, eftersom man väljer att vara med kompisarna i stället för att gå på lektionerna. Detta i sin tur kan knytas samman med Glasser (1996) som påpekar behovet av att känna tillhörighet och att vänskapen stärks genom att kamraterna tillsammans ogillar skolan.

När flickan i min undersökning svarar på frågan om vad skolan kunde ha gjort annorlunda tycker hon att man inte skulle varit så ”på” henne, för det var irriterande och hjälpte inte. Detta går stick i stäv med den känsla jag själv hade, då jag ofta hade dåligt samvete under den tiden för att vi inte var tillräckligt ”på” och inte hörde av oss ofta nog. I Skolverkets rapport (2010) kritiseras lärares agerande då det ibland dröjt flera dagar innan lärare ringt hem vid frånvaro.

I denna uppsats teoriavsnitt framhävs vikten av elevers inflytande och delaktighet (Springe, 2007). Min elev framför i intervjun att skolan skulle ha lyssnat mer och frågat mer vad elevens egna förslag var. Personligen så vet jag att vi ofta ställde frågor om hur vi skulle förändra så att hon skulle komma till skolan. Därför tänker jag nu att det är oerhört viktigt att vara tydlig i att man är flexibel och verkligen bjuda in eleven till diskussion om anpassningar. Kanske behöver man komma med många egna konkreta förslag på anpassningar för att eleven ska komma fram till vad som passar just henne. Däremot är det inte alltid lätt att som pedagog hitta på olika förslag på lösningar, när man inte kommer underfund med vari problemet ligger. Flickan sa i början att hon inte kunde komma till skolan på grund av ångest över bussresorna. ”Då kommer vi och hämtar dig”, sa vi. Det fungerade några dagar, tills något annat sades vara orsaken till frånvaron och så höll det på.

Med belägg i Skolverkets rapport (2010), där man betonar vikten av bra rutiner, tidig upptäckt och snabba insatser, menar jag att det är av mycket stor vikt att ta ett krafttag i frånvaroproblemet direkt och verkligen försöka hitta lösningar innan det går för lång tid. Dessutom menar Lundgren & Lökholt (2006) att det kan vara svårt att bryta ett destruktivt beteende som utvecklats till ett levnadsmönster, eftersom det handlandet ger en omedelbar tillfredsställelse. För en elev som har varit borta väldigt länge tror jag att detta innebär att svårigheten att bryta sitt hemmasittande är stor, eftersom vinsten med att gå till skolan känns avlägsen och svår att se, till skillnad mot att stanna hemma, vilket ger en direkt tillfredsställelse. Min elev missade mycket skolarbete, för att vi inte hade några bra sätt att arbeta med henne i början. Vi skickade hem böcker och uppgifter som hon kunde arbeta med

på egen hand, men det blev aldrig något gjort. Det resulterade i att det fanns otroligt mycket att ta igen när det vände. Om man direkt vid ogiltig sammanhängande frånvaro börjar med undervisning över internet, exempelvis Facebook och Skype, så kan eleven hela tiden känna att den är med på banan. Det tror jag minskar tröskeln till tillbakakomsten, men också reducerar eventuell ångest, som kan göra att det blir övermäktigt att ta sig tillbaka till skolan, eftersom man har känslan att det ”ändå är kört”.

Under hela hemmasittarperioden med flickan var BUP, socialtjänsten och skolan inkopplade. Gladh & Sjödin (2013) och Skolverket (2010) betonar vikten av samverkan och jag anser att vi i vårt fall hade tjänat på ännu mer kommunikation och samarbete mellan de olika instanserna. Vi träffades varannan månad och konstaterade läget, men utan att lägga upp konkreta planer tillsammans.

I intervjun med mamman berättar hon att hon kände en stor maktlöshet över att inte kunna få iväg sitt barn till skolan. Denna känsla har stora likheter med mammans upplevelser i *En hopplös kamp* (Hellerstedt, 2013). Precis som Gladh & Sjödin (2013) menar jag att det är viktigt att som förälder få stöd, till exempel genom att prata med någon professionell för att lära sig om tänkbara förhållningssätt och strategier, för att få någon form av redskap och kunskap om hur man kan agera som förälder i ett sådant läge. Som pedagog kände jag ofta att det var svårt att veta vad jag skulle säga till modern, eftersom jag själv också kände en stor maktlöshet. Gladh & Sjödin (2013) förespråkar ett tvärprofessionellt arbete, där även det psykosociala arbetet får stort utrymme.

Jag har genom arbetet med denna uppsats också kommit till insikt om att ett neuropsykiatriskt funktionshinder kan vara en möjlig orsak till frånvaron. Troligtvis handlar skolornas bristande förmåga att anpassa undervisningen ofta om att vi inte inser vad problemet är. Flera elever, framför allt flickor, blir aldrig utredda, vilket i många fall leder till att skolorna inte lyckas urskilja de egentliga svårigheterna och därför inte heller lyckas göra rätt anpassningar av undervisningen. Om man misstänker ett neuropsykiatriskt funktionshinder ska en utredning göras skyndsamt, för elevens bästa (Skolverket, 2008, Hammar, 2010, Kopp, 2013).

Enligt Skolverket (2008) är siffran för hemmasittare mycket hög och detta är dessutom ett universellt problem. Det kan kännas skrämmande, men kanske också som en tröst när man känner frustration och maktlöshet inför problemet. Det har varit upplyftande och givande att

läsa om skolor som hittat vägar för att komma till rätta med problemen. Flera av dem har samma upplägg och tänk som jag har haft i mitt arbete. Nyckelmetoden hade jag inte hört talas om tidigare, eftersom boken gavs ut för bara någon månad sedan. Det var därför väldigt intressant att läsa om deras upplägg som hade många likheter med mitt. Gemensamt för mitt arbetssätt, Nyckelmetoden och både Skolverkets och Dagerhorns exempelskolor är att arbetet har sin utgångspunkt i elevens intressen och att man har som mål att stärka självkänslan och skapa lust att lära. Undervisning med hjälp av IKT förekommer också hos exemplen, ofta med Facebook och Skype.

Även om jag har hittat flera goda exempel i arbetet med hemmasittare, så kanske det till syvende och sist är som flickan själv säger i intervjun, nämligen att det aldrig går att hjälpa någon som inte vill bli hjälpt. Hennes uttalande kan knytas till Lundgren & Lökhölm's text (2006), där även de menar att eleven själv måste ta beslut om att ändra sin situation och att läraren bara kan försöka väcka elevens vilja att ändra sin situation. Vidare kan detta knytas till Glassers (1996) påstående om att tvång aldrig kan motivera någon.

Vid ett tillfälle när jag pratade med min elev om hemmasittandet så sa hon att hon länge hade känt att det inte var någon idé att försöka komma tillbaka till skolan för att hon visste att hon ändå inte skulle klara det i längden, utan individuella anpassningar. Enligt Jenner (2004) kan rädslan att misslyckas vara värre än exempelvis att anklagas för lättja. Som pedagog är det därför viktigt att sätta upp genomförbara, meningsfulla och eftersträvansvärda mål (Jenner, 2004).

Vid jämförelsen mellan föräldrarnas och elevens intervjusvar framkom inte många likheter mellan svaren. En likhet jag fann var att både föräldern och eleven ansåg att anledningen till att flickan började komma till skolan var att hon mådde lite bättre. Utöver detta nämnde föräldern det nya arbetssättet som en orsak till den ökade närvaron, eftersom flickan då upplevde att man trodde på henne och satsade på henne. Eleven sa att hon tack vare anpassningar orkade ta tag i skolan.

Andra skillnader mellan elevens och föräldrarnas svar var att föräldern ansåg att orsakerna till frånvaron handlade om att flickan mådde dåligt av olika anledningar, såsom ångest, känsla av svek av en frånvarande förälder och dåligt självförtroende. Enligt föräldern har flickan mått väldigt dåligt, men haft svårt att sätta fingret på varför. Elevens svar på frågan om orsaker till

frånvaron handlade i stället om skoltrötthet och ett val att ”hänga på sta'n” med kompisarna. I samband med denna fråga nämnde hon inget om att måendet påverkade. Eftersom jag har känt eleven i tre år och vet att hon har mått väldigt dåligt i perioder tycker jag att det är lite konstigt att hon inte nämner något om det i svaret. Jag vet ju att det många gånger inte alls handlade om att hon var på sta'n, utan i själva verket satt hemma och mådde dåligt och inte kunde förmå att ta sig utanför dörren. Därför kan jag inte låta bli att undra vad anledningen kan vara till att hon inte nämner detta i intervjun och jag undrar också om svaret hade låtit annorlunda om vi hade gjort intervjun som en muntlig dialog, där jag hade ställt följdfrågor. Jag vet ju att flickan inte kände de ”skolkande kompisarna” i årskurs 7, då hon också hade en väldigt hög frånvaro. Dessa vänner lärde hon känna senare under högstadietiden. De kan säkert ha påverkat hennes val att inte gå till skolan under senare delen av högstadiet, men inte i början.

De ”skolkande kompisarna” återkom i svaret om varför hon kom tillbaka till skolan i årskurs nio. Eleven menade att hon då förlorade kompisarna hon brukade skolka med och att hon samtidigt började må lite bättre och orkade ta tag i skolan tack vare familjen och skolans anpassningar. Jag vet ju, med facit i hand, att frånvaron har varit mycket hög även genom hela nian, trots att inte de kamraterna lockat.

På frågan om vad skolan kunde ha gjort annorlunda svarade föräldern att hon inte upplevde att skolan kunde ha agerat på något annat sätt för att få tillbaka flickan. Eleven själv däremot svarade att hon tyckte att skolan skulle ha lyssnat mer och anpassat sig till henne i större utsträckning.

Min elev umgås med många som går på Individuella programmet och hon är genom sin umgängeskrets mycket insatt i hur det fungerar med socialbidrag. När jag i arbetets början pratade med henne så märkte jag att i hennes värld var det den enda vägen att gå. Hon var inställd på att individuella programmet var det självklara gymnasievalet, trots att hon hade alla förutsättningar att nå (höga) betyg i alla ämnen om hon bara ville. Dessutom verkade socialbidrag i hennes värld vara en vettig lösning inför framtiden. Jag resonerade ofta med henne kring detta och på ungefär fem veckor vände hon från att tänka att socialbidrag var en möjlig väg, till att se sig själv på gymnasiet nästa år. Under månaderna som följde var gymnasiebehörighet det viktigaste målet. Vägen dit visade sig dock vara allt annat än spikrak.

Jag har både i litteraturdelen och i början av denna resultatdiskussion lyft hur man kan nå och arbeta med hemmasittare. Vad som hittills kanske inte betonats tillräckligt är att arbetet med hemmasittare är oerhört tålamods- och tidskrävande. Otaliga gånger har det känts som att stänga huvudet blodigt, utan att det gett resultat. Arbetet med hemmasittare är ofta en kamp, som kräver outsinlig ork, outtömligt engagemang och obegränsad entusiasm. Oräkneliga är de gånger då det känts som att vi har tagit ett steg framåt, följt av tio bakåt.

Under detta arbetes gång träffade jag en vän, som arbetar med hemmasittare, men främst utifrån ett beteendevetarperspektiv. Hon berättade att de arbetar med ungefär fyra-fem hemmasittare per heltidsanställd. Det säger en del om hur tidskrävande arbetet är. I skolans värld, där många lärare redan har en alltför hög arbetsbelastning kan det därför vara svårt att hinna ge hemmasittare den tid som krävs för att man ska nå resultat med arbetet. Jag tror därför att kommunerna behöver avsätta särskilda resurser för arbetet med dessa elever.

Ett annat hinder värt att nämna är att alla elever inte är intresserade av IKT. Alla har inte heller ett facebookkonto, eller är intresserade av att skriva blogg. Dessutom förutsätter ett IKT-inriktat arbetssätt att eleven har en fungerande dator och internetuppkoppling, vilket man inte kan ta för givet att alla har.

Slutsats

Eftersom denna undersökning är en fallstudie med ett mycket litet underlag och föräldrarnas och elevens utsagor dessutom varit motstridiga på grund av deras olika positioner i verkligheten är det svårt att dra slutsatser. Det jag har gjort i min undersökning är tolkningar av upplevelser.

Arbetet med hemmasittare kan vara svårt, men det går att göra en hel del för att öka måluppfyllelsen och främja närvaron. Utifrån mina egna erfarenheter i kombination med Gladh & Sjäodins Nyckelmetoden (2013) och Skolverkets rapporter (2008, 2010) om frånvaro följer här ett antal exempel på vad man kan göra:

- Skapa tillit och stärk elevens självkänsla och självförtroende.
- Visa engagemang och tilltro till eleven och ha alltid ett positivt förhållningssätt i mötet med eleven.

- Undersök de bakomliggande orsakerna, för att komma åt vari problemet ligger och vad som bör göras för att komma till rätta med det. Kanske behövs även en psykologisk utredning.
- Utgå från elevens intressen och kunskapsnivå för att hitta vägar där eleven kan återfinna en glädje och lust att lära.
- Använd IKT och sociala medier för att lättare nå eleven, hålla tät kontakt, samt hålla igång skolarbetet under tiden som man arbetar på att få eleven tillbaka till skolan.
- Bestäm tider då ni ”träffas” och kommunicerar i sociala medier.
- Se till att eleven kan delta i undervisningen (över internet), även om hon är hemma. Skicka uppgifter och kanske även bilder eller filmer från klassrummet.
- Var öppen för alla typer av anpassningar. Ofta är det bara den egna fantasin som sätter stopp för de möjligheter som finns.
- Stå upp för elevens behov och var beredd att föra elevens talan i mötet med kollegorna.

Med tanke på att varje ”tappad” hemmasittare kostar samhället 12-15 miljoner (Gladh & Sjödin) kan man hoppas att de som är ansvariga för fördelningen av skattepengarna förstår värdet av att satsa de resurser som krävs för att hemmasittarna ska klara skolan. Som alltid när man arbetar med människor är inte pengarna det viktigaste, utan ännu mer angeläget är att hjälpa dessa tonåringar att få ut det bästa av vad livet har att erbjuda.

Att arbeta med hemmasittare kräver mycket tålamod eftersom det, som Sjödin uttrycker det, är ”som att ro i tjära” (Sjödin, s. 20, i Cervin, 2013). Trots detta har det varit otroligt lärorikt att arbeta med min hemmasittare, som i nuläget går sina sista veckor i årskurs nio och har uppnått nio godkända betyg och blir således behörig till gymnasiet. Jag är omåttligt stolt över henne och jag har lärt mig enormt mycket i vårt gemensamma arbete. Tack vare hennes klokhets och förmåga att formulera sig och sätta ord på tankar och känslor har jag utvecklats oerhört och blivit en klokare, flexiblare och mer envis och målinriktad lärare (och troligtvis även en klokare förälder åt mina egna barn).

Fortsatt forskning

Eftersom det saknas tidigare forskning inom detta område finns flera luckor att fylla. I denna uppsats har jag beskrivit framgångsfaktorer och lyft fram vissa kommuner och arbetssätt som

goda exempel. Självt är jag nyfiken på att vidare undersöka på hur väl fungerande dessa arbetsätt är i ett längre perspektiv. Lyckas man "rädda" eleverna på lång sikt, eller återkommer problematiken när de går vidare till nästa stadiet, byter lärare eller står inför andra förändringar? Den digitala tekniken har blivit allt vanligare i skolan och detta verkar många nyttja i arbetet med hemmasittarna. Därför hade det också varit intressant att ta reda på om antalet hemmasittare har minskat genom denna ökning av digital "distansundervisning" eller om åtminstone hemmasittarnas måluppfyllelse har ökat.

Referenser

Bergsten, B. (1979). *Vilja att lära i skolan. Om förutsättningarna för ett meningsfullt skolarbete*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Cervin, E. (2013). *Nätet öppnar vägen tillbaka*. Publicerad i *Specialpedagogik*, nr. 2, 2013.

Dagerhorn, J. (2010). ”...att vända den negativa spiralen.” *En studie om pedagogiska strategier i att undervisa hemmasittare på distans*. Magisteruppsats i pedagogik med inriktning mot lärande, kommunikation och informationsteknologi, Göteborgs universitet.

Gladh, M. & Sjödin, K. (2013). *Tillbaka till skolan. Metodhandbok i arbetet med hemmasittande barn och unga*. Stockholm: Gothia förlag.

Glasser, W. (1996, svensk översättning). *Motivation i klassrummet*. Jönköping: Brain Books AB (den svenska översättningen).

Hammar, Å. (2010). *Hemmasittarna ofta utbrända*. Publicerad 2010-10-21 på <http://www.lararnasnyheter.se/specialpedagogik/2010/10/21/hemmasittarna-ofta-utbranda>.

Hellerstedt, L. (2013). *En hopplös kamp*. Publicerad i *Specialpedagogik*, nr.2, 2013.

Härdevik, A. (2008). *Tur för skolan att den är obligatorisk*. Uppsala: JL Utbildning.

Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Jenner, H. (2004). *Motivation och motivationsarbete i skola och behandling*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling, forskning i fokus, nr. 19.

Johansson, B. & Svedner, P.O. (2006). *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsföretaget.

Jönsson, A. (1990). *Skolk – en forskningsresumé*. Stockholm: Skolöverstyrelsen (Metarapport nr 1).

Karlberg, M. & Sundell, K. (2004). *Skolk. Sund protest eller riskbeteende?* Stockholm: FoU-rapport 2004:1.

Konstenius, V. & Schillaci, M. (2010). *Skolfrånvaro – KBT-baserat kartläggnings- och åtgärdsarbete*. Lund: Studentlitteratur.

Kopp, S; Rehnqvist, N; Pettersson, A; Hellgren, S. (2005). *ADHD hos flickor. En inventering av det vetenskapliga underlaget*. Stockholm: SBU- Statens beredning för medicinsk utvärdering.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lundgren, M. & Lökholt, K. (2006). *Motivationshöjande samtal i skolan –att motivera och arbeta med elevers förändring*. Lund: Studentlitteratur.

Merriam, S. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Olsson, B-I. & Olsson, K. (2007). *Att se möjligheter i svårigheter. Barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Sveriges Riksdag, Utbildningsdepartementet, *Skollagen, Svensk författningssamling 2010:800*.

Skolverket (2012). *Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan*. Stockholm.

Skolinspektionen (2012). *En skola med tilltro lyfter alla elever. Skolinspektionens erfarenheter och resultat från tillsyn och kvalitetsgranskning 2011*. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan*. Skolverkets rapport nr. 309.

Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv*. Skolverkets rapport nr 341.

Springe, K A. (2007). *Projekt – elever med hög frånvaro – rapport*. Sundbybergs stad.

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber.

Wallén, G. (1996). *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Otryckta källor

Hedevåg, K. (2012). *Elof – Elever med lång ogiltig frånvaro*. Föreläsning på Mötesplats skola, Göteborg.

Kopp, S. (2013). i Skolministeriet. *Flickor och adhd. De förbisedda*. Radioprogram, Utbildningsradion.

Internetadresser

<http://www.hemmasittare.se/index.html>

www.inclusiontrust.org

<http://www.lararnasnyheter.se/specialpedagogik/2010/10/21/hemmasittarna-ofta-utbranda>

www.vr.se/etik

Bilaga

Huvudfrågor i intervjuerna.

1. Efter mycket hög och lång frånvaro kom en vändning i samband med att vi ändrade arbetssätt. Vad var det som gjorde att du/ditt barn började komma till skolan?
2. Vad anser du var orsakerna till frånvaron?
3. Vad kunde skolan ha gjort annorlunda för att få tillbaka dig/ditt barn tidigare?